

Aleš Rojc

Aleš Bunta: Magnetizem neumnosti: Platon, Erazem Rotterdamski, Alan Ford. Ljubljana: Analecta, 2010. 143 strani (ISBN 978-961-6376-49-5), 18 evrov

Nastanek Buntove knjige *Magnetizem neumnosti* je po avtorjevih besedah sprožilo povabilo na predavanje 12. letnika Delavsko-punkerske univerze o neumnosti. In če gre verjeti pozivu, ki je avtorje in mislece pred tremi leti vabil k sodelovanju, je izbiro omenjene teme vzpodbudila določena obletnica izdaje Erazmove knjige *Hvalnica norosti*, ki tvori tudi osrednji del obravnavane knjige. A ker je navada, da Delavsko-punkerska univerza teme svojih predavanj izbira predvsem glede na določeno aktualno in širše relevantno problematiko, bi se morali vprašati: v čem bi lahko bil aktualni pomen razprave o neumnosti? Na drugi strani pa nekaj takega, kot bi bilo »vprašanje neumnosti«, na repertoarju teoretskih ali filozofskih razmislekov pač ne nastopa ravno pogosto, zato mu redkokdaj pripišemo pomen kakšne »aktualnosti«. Buntove obrobne reference so redke: Nietzsche, Deleuze in Alain Roger, ki je neumnosti edini posvetil delo, se mu zdijo sicer omembe vredni avtorji, ki pa svojih opazk – z izjemo slednjega – niso razvili v monografijo o tem »predmetu«, četudi so v razmerju do njega vsaj nakazali nujnost določenega premisleka. Aktualnost Buntove filozofske obravnave neumnosti kljub vsemu lahko umestimo skozi dve opazki.

Prvo poda sam avtor, za katerega je filozof »Descartes res eden od krivcev, da danes vsi mislijo, da mislijo« (str. 9). Če drži, da ravno Descartesov cogito in njegovo prepričanje v nedeljivost človeškega uma nastopita ravno ob vzniku moderne evropske misli, potem bi morala biti obravnava neumnosti »aktualna« pravzaprav že vse od tega »vznika«. A čeprav je Erazem Rotterdamski neumnost na police evropske učenosti postavil že nekaj let pred Descartesom, se Bunta svoje obravnave vendarle ne loteva skozi foucaultovsko tezo o izvrženju, ki bi moderno racionalnost šele omogočalo.

Od tod druga opazka, ki je s prvo v povezavi, a ni neposredno tematizirana. Ali sama postavka o obstoju neumnosti ne nasprotuje vsaki emancipatorični misli, ki si za svoje izhodišče postavi aksiom, da »ljudje mislijo«? Če ravno Bunta tega možnega nasprotja ne tematizira, nam njegova knjižica prek ovinka vseeno lahko ponudi določen vpogled vanj. Čas, v katerega se umešča avtor s svojo knjižico, namreč sam povzame skozi dve evidenci. Prva je, da oblast ne misli. A če neumnost oblasti preprosto privzamemo za razlog njene diskvalifikacije ali posmeha, smo se s tem le ujeli v eno od številnih pasti, ki prežijo na filozofsko obravnavo neumnosti. Druga evidenca bi bila, da je neumnost vseprisotna oziroma da jo še preradi povezujemo z določenim iskanjem užitka. A tega se je zavedal tudi Erazem, ki si je s svojo *Hvalnico norosti* zadal ravno nalogo zdravljenja neumnosti skozi, kot ugotavlja Bunta, njeno ločitev od aktualnega načina uživanja.

Nevarnosti, ki prežijo na obravnavo neumnosti, so po Bunti tri in prežijo – poleg filozofskega – različne literarne žanre, ki jih avtor obravnava. Kot »predmet razmisleka« bi se vsaka taka razprava že pogreznila v diskvalifikacijo, na ta način pa bi že izgubila tudi svoj »predmet«. Zato se zdi primernejši pristop, ki neumnosti pusti govoriti in jo skozi to nekako subjektivira. V tem primeru lahko neumnost, ki »govori«, vse prehitro izzove posmeh, a v svoji distanci do predmeta posmeha ne opazi, da ravno posmeh in cinizem sama privzameta njeno formo, da sta pravzaprav sama – neumna. Tretja nevarnost, kateri naj bi nazadnje podlegel ravno Erazem Rotterdamski, pa je njena privlačnost, simpatija, ki jo sproži ravno njena personifikacija. Zadnji nevarnosti se je mogoče izogniti šele tako, da opustimo poizkus njene upodobitve in jo mislimo skozi »sceno neumnosti«. Nazadnje je ena od izvirstnosti knjižice *Magnetizem neumnosti* ravno način, kako se avtor loti žanra, ki naj bi uspel v takem podvigu.

Prvi del knjižice se še najbolj neposredno ukvarja s filozofskimi deli. Neumnost se je, kot želi pokazati avtor, vtihotapila ravno tja, kjer na videz nikoli ni imela kaj iskati. V filozofiji je bila namreč prisotna že na samem začetku: konkretno v Platonovih dialogih, kjer jo Bunta najprej vzporeja z idejo blata oziroma zagato Platonove teorije idej ter ravno skozi neumnost kot idejo nepopolnih reči pokaže na določeno subverzijo filozofskih sistemov. Rešitev, ki jo je ponudil Aristotel s pojmom privacije – po kateri je neumnost preprosto neka pomanjkljivost glede na popolnost uma – je klasična, a nezadostna. Neumnost kot privacija sicer postane misljiva, a ravno kot nepopolnost, torej kot nekaj, kar ni ona sama. Aristotelova rešitev se tako izkaže le kot ovira, svojo resnično eksistenco pa vendarle ima prav v dialoški obliki Platonovih besedil. Nenazadnje je očitno, da je prav Sokrat tisti, pred katerim obnemi še tako odlična glava in slednjič prizna lastno – neumnost. Če pa neumnost znotraj filozofije vendarle obstaja, resnično zadrego predstavlja ravno Sokratu, ki se z neumnimi sogovorniki sicer zna dobro sporazumeti, a hkrati v mišljenju eksistence neumnosti nenazadnje v zadrego pade sam.

To zadrego dokončno izpostavi ravno Erazem Rotterdamski, ki dialektičnost neumnosti razvije tako, da ji prepusti besedo in s tem klasičnim filozofijam zoperstavi svojo tezo: neumnost biva. A kje? Razlika med umom in neumom je zanj reflektivna: um ni nič drugega kot neumnost, ki se ne vidi kot taka. Torej je neumen um? To priznanje filozofu v resnici ne bi smelo biti tuje, saj filozofijo določena distanca do modrosti šele definira. A kakšen je potem status filozofske razprave, ki govori o neumnosti? Natančneje: ali ne zadene ta igra menjave mest uma in neumnosti, neumnosti kot predmeta razmisleka in umnim subjektom, ki jo želi zmagoslavno zavrniti ali pa se ji hudomušno posmehuje, natanko tudi filozofske razprave o njej?

Kot rečeno, Erazem naj bi skozi dvoumnosti tako vsebinskega nastopa svoje upodobitve neumnosti kot dvoumnosti forme same Hvalnice želel doseči določeno spremembo ekonomije užitka. In Buntovo bistvo glede Hvalnice je na tem mestu dvojno: na razcep razuma umetelno pokaže ravno s tem, ko izpostavi neumnost samega posmeha neumnosti, ki ga zbuja to satirično delo. A če skozi to vzbudi določeno simpatijo, Bunta možnost premagovanja njene privlačnosti vidi v konceptu *scene* neumnosti zunaj opozicije subjektivnega ali objektivnega. V tem podvigu pa naj bi uspel šele italijanski pisec stripov Roberto Raviola, avtor sicer bolj znanega Alana Forda. Podnaslov Buntove knjižice tu deloma zavaja: četudi je Alan Ford, ta predvsem v prostoru nekdanje Jugoslavije priljubljeni strip, v njegovi razpravi vsekakor deležen lucidne obravnave, pa je resnični »junak«, ob katerem Bunta razvija koncept neumnosti kot *scene* neumnosti, njegov manj znani pornografski strip Necron.

Če gre sicer ne čisto zavajajočo omembo Alana Forda v podnaslovu Buntove knjižice verjetno pripisati marketinškemu triku, pa to ne drži za njegovo obravnavo nekdanj pri nas precej priljubljene stripovske umetnosti. Na eni strani Bunta kot ključno obravnava ravno notranjo povezavo likovnega in literarnega v stripovskem žanru. Na drugi strani pa je likovna plat žanra nekako celo nujni pogoj, da – da bi se izognil zankam subjektivno-objektivnega – izpostavi tisto *sceno* neumnosti, glede katere bi sicer ob kakem lastnem razvijanju matemov po zgledu lacanovske literature v past neumnosti lahko padel sam Bunta. Namreč past, da bi napisal nekaj skrajno pametnih poglavij o »neumnem« predmetu, naj bodo to neumnost ali žanri, ob katerih jo misli.